

Hoofdredacteur ESB

s.phlippen@sdu.nl

Onder druk wordt alles vloeibaar

“Onder druk wordt alles vloeibaar” is de laatste tijd een veelgehoorde zin met betrekking tot de Europese crisis. Met “druk” wordt zowel de druk van oplopende rentes op de financiële markten voor het herfinancieren van overheidsschulden bedoeld, als de druk van een dreigende recessie. Deze druk kan door regeringsleiders in de EU gebruikt worden om twee zaken “vloeibaar” te maken. Ten eerste gaat het om de wil en kunde van politiek leiders in individuele lidstaten om te hervormen op terreinen die tot voorheen muurvast leken te zitten – zoals het Griekse overheidsapparaat of de Nederlandse huizenmarkt. In de tweede plaats gaat het om het vloeibaar maken van de bereidheid van kiezers om een verregaande politieke eenheid in Europa democratisch te legitimeren. Een politieke eenheid die de monetaire unie inbedding en slagkracht moet geven.

Hoewel beide processen voor economen waanzinnig interessant zijn, lijkt de discussie zich volledig te concentreren op het eerste. De lezing van Paul de Grauwe op 30 november gaf inzicht in hoe lidstaten in een monetaire unie zich kwetsbaar maken voor vertrouwensverlies van investeerders, doordat zij geen schulden kunnen aangaan in een valuta die ze volledig kunnen controleren. Hierdoor komen zij bij dalend vertrouwen van investeerders in een neerwaartse spiraal terecht, die uiteindelijk tot faillissement kan leiden. Het gebrek aan controle van individuele lidstaten en de daarbij komende onderlinge besmetting tussen lidstaten maakt dat alleen via een mechanisme van collectieve actie op EU-niveau naar een oplossing gezocht kan worden. Tot zover zijn de meeste economen het wel eens. Maar of het nu de ECB, het steunfonds of een andere organisatie moet zijn die deze collectieve actie gaat coördineren, het

grote probleem is dat zo'n actie de druk wegneemt om de politieke wil tot structurele hervormingen vloeibaar te maken. Zodra het mechanisme werkt, zijn hervormingen niet meer contracteerbaar en zal Europa weer blootstaan aan het moreel gevaar van het voortkabbelen van inefficiënt onderwijs, kafaiaanse overheden, onbetaalbare pensioenen en stagnerende woningmarkten. Ronald Plasterk, die op het seminar van De Grauwe naar deze paradox informeerde, kreeg nul op het rekest, omdat die vraag het monetaire vraagstuk oversteeg.

Het tweede proces gaat over de druk van een dreigende recessie die politici nodig hebben om maatregelen te kunnen treffen die de kiezer geld en nationale soevereiniteit kosten, maar tegelijkertijd niet tot electoraal verlies leiden. Het interessante hierbij is te zien waar het smeltpunt ligt, omdat dit ons iets vertelt over de intrinsieke motivatie van de politicus. Coen Teulings verwoordde het probleem in Buitenhorf mooi als “Hoe kan ik een euro van je vragen en ook je stem krijgen?” Vanuit de politicus bezien is er een probleem van informatieasymmetrie. Een regeringsleider zal eerder dan de kiezer weten wanneer de klok twaalf uur slaat. Pas wanneer het te laat is en politieke besluiten tot het redden van de euro niet genomen zijn, zal de kiezer “voelen” wat de gevolgen van het niet ingrijpen van de politicus zijn. Het is de vraag of de dreiging van een recessie voorafgaand aan klokslag twaalf genoeg zal zijn om de onwil van de kiezer om politiek handelen te steunen te doen omsmelten tot bereidheid. Als deze dreiging alleen niet genoeg is en de kiezer dus niet “voelt” dat de politicus in zijn belang handelt, dan kan de politicus twee dingen doen: ingrijpen of niet ingrijpen.

Een politicus die niet zozeer handelt in het landsbelang als wel vanuit het oogpunt van individueel electoraal gewin, zal wachten totdat het smeltpunt bij de kiezer bereikt is en zich dan als de grote redder positioneren. Riscicoloos is dit natuurlijk niet, omdat het niet alleen de vraag is of de recessie dan nog te beteugelen is, maar ook of de kiezer hem niet alsnog electoraal afstraft voor het niet eerder hebben ingegrepen – zoals nu de commissie-De Wit lijkt te doen met haar vragen als “U had dit toch kunnen zien aankomen, waarom greep u niet in?”

De politicus die wel ingrijpt zonder dat het electoraat de gevolgen van het niet-ingrijpen kent, zou weleens een echte politiek leider kunnen zijn. Een leider die ook voor onze belangen strijdt als wij niet meekijken. Of zou dit naïef zijn en zouden we in dat geval te maken hebben met een politicus die zijn of haar eigen electorale achterban al lang links heeft laten liggen en de kaarten heeft gezet op het presidentschap van de Verenigde Staten van Europa?